

БІБЛОГРАФІЯ ЩОДО ФАУНИ КАЖАНІВ УКРАЇНИ

Ігор Загороднюк

Інститут зоології ім. Івана Шмальгаузена НАН України (Київ)

Zagorodniuk I. Bibliography on Bat Fauna of Ukraine. — The publication, which was printed in after war years in scientific articles collection and scientific periodical press. All bibliography is placed in a few parts in alphabetical order and is divided into several sections, in particular “Monographic reports and reviews”, “Regional review”, “Special publications”, “issues on theriological fauna of Ukraine, which covers bats”, “Publications on bat fauna of neighbors also were assumed as a base.

Знання наукової літератури є основою розуміння проблем дослідження кожної групи тварин. Будь-які нові дослідження базуються на відомих попередніх доробках і є їх логічним продовженням. Саме тому бібліографічні огляди стають корисним джерелом для починання нових та продовження раніше розпочатих досліджень. Цей огляд має на меті узагальнити доступну автору бібліографію у царині фауністики кажанів, складовими якої є такі напрямки, як таксономія, біогеографія, поширення та охорона.

За основу взято бібліографічні огляди, представлені у нашому зведенні щодо теріофауни Східних Карпат (Загороднюк та ін., 1997), бібліографічного огляду "Теріологія на сторінках журналу "Вестник зоологии" (Загороднюк, 1997–98)³², огляду видового складу ссавців України у "Ключах до визначення вищих таксонів ссавців" (Загороднюк, 1998), інших публікацій автора, а також впорядкованих списків до статей у цій збірці.

³² Поширюється електронна версія, що складається з двох частин: "Публікації зеленого періоду (1986–1995)" та "Публікації блакитного періоду (1996–1998)" (з покажчиком авторів).

Вся бібліографія розміщена за абеткою і згрупована у кілька розділів, зокрема "Монографічні зведення та огляди", "Регіональні огляди", "Спеціальні публікації", "статті щодо теріофауни України, які охоплюють кажанів", "Публікації щодо хіроптерофауни суміжних регіонів", тощо. В основі бібліографії – видання, що надруковані у повоєнні роки у збірках наукових праць та у науковій періодиці. Публікації тез доповідей та публікації щодо фауни суміжних країн майже не враховували.

Монографічні зведення та огляди

Наводиться перелік праць, які стосуються хіроптерофауни України і являють собою певні узагальнення як щодо фауни кажанів загалом, так і фауністичних угруповань певних регіонів, а також підсумки окремих напрямків досліджень. Самі ці роботи, в свою чергу, є оглядами і вмщують досить багату бібліографію з відповідної теми. Основним з них є зведення Б. Попова 1940 р., доповнене та доопрацьоване В. Абеленцевим³³ і опубліковане у першому випуску першого тому серії "Фауна України" разом зі зведеннями "Загальна характеристика ссавців" та "Комахоїдні".

Абеленцев В. І., Попов Б. М. Ряд рукокрилі, або кажани – Chiroptera // Фауна України. – Київ : Вид-во АН УРСР, 1956. – Том 1 (Ссавці), вип. 1. – С. 229–446.

Абеленцев В. І., Колошев І. І., Крочко Ю. І., Татаринев К. А. Итоги кольцевания рукокрылых в Украинской ССР за 1939–1967 гг. Сообщ. 1 // Вестн. зоологии. – 1968. – № 6. – С. 59–64. Сообщ. 2 // Вестн. зоологии. – 1969. – № 2. – С. 20–24. Сообщ. 3 // Вестн. зоологии. – 1970. – № 1. – С. 61–65.

Браунер А. Летучие мыши Крыма // Зап. Крымск. о-ва естествоисп. и любит. природы. – 1911. – № 1. – С. 1–13.

Загороднюк І., Ткач В. Сучасний стан фауни та історичні зміни чисельності кажанів (Chiroptera) на території України // Доповіді НАН України. – 1996. – N 5. – С. 136–142.

Ковтун М. Ф. Аппарат локомоции рукокрылых. – Киев : Наук. думка, 1978. – 230 с.

Ковтун М. Ф. Строение и эволюция органов локомоции рукокрылых – Киев : Наук. думка, 1984. – 304 с.

Ковтун М. Ф., Лихотон Р. И. Эмбриональное развитие черепа и вопросы эволюции рукокрылых. – Киев : Наук. думка, 1994. – 304 с.

³³ Відомий дослідник теріофауни України Б. Попов загинув у 1942 р. під Києвом. Часто згадуване у хіроптерологічній літературі його зведення 1940 року, очевидно, є рукописом цитованого тут видання.

- Константинов А. И., Вишков Ф. Н., Дулицкий А. И.* Современное состояние фауны рукокрылых Крыма // Зоол. журн. – 1976. – Том 55, вып. 6. – С. 885–893.
- Крыжановский В. И.* Отряд рукокрылые – Chiroptera // Редкие и исчезающие растения и животные Украины. – Київ : Наук. думка, 1988. – С. 206–217.
- Крочко Ю. І.* Кажани України та деякі аспекти їх охорони // Науковий вісник УжДУ. Сер. біол. – Ужгород, 1995. – Вип. 2. – С. 96–98.
- Кузякин А. П.* Летучие мыши. – Москва : Советская наука, 1950. – 444 с.
- Кузякин А. П.* Отряд рукокрылые. Ordo Chiroptera // Бобринский Н. А., Кузнецов Б. А., Кузякин А. П. Определитель млекопитающих СССР. – Москва : Просвещение, 1965. – С. 79–116 (+ карты у додатку на С. 15–27).
- Павлинов И. Я.* Отряд Chiroptera Blumenbach, 1779 – Рукокрылые // Павлинов И. Я. Россолимо О. Л. Систематика Млекопитающих СССР. – Москва : Изд-во Моск. ун-та, 1987. – С. 33–48. – (Сб. Тр. Зоомуз. МГУ, Т. 25).
- Покисьчереда В. Ф.* Польовий визначник кажанів України. – Рахів : Вид-во Карпатськ. зап-ка, 1997. – 22 с.
- Соколов В. Е.* Отр. Рукокрылых / Систематика млекопитающих. – Москва: Высш. шк., 1977.
- Стрелков П. П.* Отряд Chiroptera – Рукокрылые / Громов И. М., Гуреев А. А., Новиков Г. А. и др. Млекопитающие фауны СССР. – М.; Л.: Изд-во АН СССР, 1963. – Часть 1. – С. 122–218.
- Стрелков П. П.* Редкие виды летучих мышей фауны СССР и их охрана // Редкие млекопитающие фауны СССР. – Москва : Наука, 1976. – С. 50–66.
- Татаринев К. А.* Звірі західних областей України. Екологія, значення, охорона. – Київ : Вид-во АН УРСР, 1956. – 188 с.
- Червона книга Української РСР.* – Київ : Наук. думка, 1980. – 504 с.
- Червона книга України.* Тваринний світ. – Київ : Вид-во «Укр. енцикл.», – 1994. – 464 с.
- Horacek I.* K formovani stredoevropske netopyri fauny // Netopiere. – Bystrica : Skup. Ochr. Nietoperov, 1995. – 1. – P. 93–98.
- Woloszyn B. W.* Jaki to nietoperz? Polowy klucz do oznaczania nietoperzy krajowych. – Krakow: Krakowsk. Wydawn. Zool., 1991. – 55 p.
- Schober W., Grimmberger E.* Die Fledermause Europas. – Stuttgart : Kosmos, 1987. – P. 1–222.
- Zagorodnyuk I.* Bats in the Lviv Natural History Museum: description and comparative analysis of the collection // Наук. зап. Держ. природозн. муз. НАН України. – Львів, 1998. – Том 14. – С. 77–82.
- Zagorodniuk I. V.* Taxonomy, biogeography and abundance of the horseshoe bats in Eastern Europe // Acta zoologica cracoviensia. – 1999. – Vol. 42 (3). – P. 407–421.

Спеціальні статті

- Абеленцев В. И.* О летучих мышах Закарпатской и других западных областей УССР // Наук. зап. Київськ. держ. ун-ту. – 1950. – Том 9, вып. 6. – С. 59–74. – (Тр. зоол. музею; Том 2).
- Бескаравайный М. М.* Современное состояние фауны рукокрылых Карадага (Крым) // Рукокрылые (морфология, экология, эхолокация, паразиты, охрана). – Киев: Наук. думка, 1988. – С. 113–116.
- Браунеръ А.* О летучих мышах Бессарабии и Подоліи // Тр. Бессарабск. О-ва Естествоиспыт. – Кишинев, 1911. – Том 2, вып. 1. – С. 1–2.
- Варгович Р.* Знахідка *Myotis bechsteini* (Mammalia: Chiroptera) в Українських Карпатах // Вестн. зоології. – 1997. – Том 31, N 1-2. – С. 68.

- Великанов В.* Замітка про кажанів Ніженської округи // Укр. мисливець та рибалка. – 1930. – № 11–12. – С. 27–29.
- Волянский Ю. Е.* Зимовка рукокрылых в окрестностях Одессы* // Вестн. зоологии. – 1967. – Том 1, № 1. – С. 77–78.
- Голуб В. М.* Зимовка европейской широкоушки (*Barbastella barbastellus* Schreber) в заповеднике “Холодный яр” // Вестн. зоологии. – 1996. – Том 30, N 1-2. – С. 72.
- Дулицкий А. И.* Численность и проблемы охраны рукокрылых в Крыму // Мат-лы 1-го всесоюз. совещ. по рукокрылым (Chiroptera). – Ленинград: ЗИН АН СССР, 1974. – С. 63–67.
- Дулицкий А. И., Стенько Р. П., Карпенко О. В.* Об охране летучих мышей в Крыму // Вестн. зоологии. – 1986. – Том 20, N 1. – С. 54–55.
- Zagorodnyuk I. V.* Horseshoe Bats (Rhinolophidae) in Ukraine: preliminary results of first special study // Proceed. First Intern. Conf. on the Carpathian bats. – Krakow, 1997. – (in press).
- Zagorodnyuk I. V.* Whiskered bats (*Myotis* ex gr. *mystacinus*) in Ukraine // M. Uhrin (eds.). Zbornik abstraktov / Abstracts: 2nd Intern. Conf. on Carpathian Bats (Narodny park Poloniny & Nova Sedlica, 28 aug. – 1 sept. 1998). – Nova Sedlica, 1998. – P. 13–14.
- Зубко Я. П.* Нарис фауны Chiroptera південного сходу Одеської області // Збірн. праць зоол. муз. (Ін-т зоол. та біол. АН УРСР). – 1937. – Том 20. – С. 121–128.
- Колошнев И. И.* Материалы по летучих мышах Закарпатья // Научные записки УжГУ. Сер. биол. – 1958. – Том 32.
- Кондратенко О. В.* Перша знахідка нетопира середземноморського (*Pipistrellus kuhli*) на Луганищині (Східна Україна) // Вестник зоологии. – 1999. – Том 33, № 3. – С. 96.
- Козлов В. И.* Материалы к изучению биологии летучих мышей горного Крыма // Охрана природы. – Москва, 1949. – Вып. 8. – С. 122–137.
- Крочко Ю. І.* Деякі дані про зимівлю кажанів // Охороняймо природу. – Ужгород: Карпати, 1964. – С. 195–201.
- Крочко Ю. И.* Материалы по питанию большой ночницы в Закарпатской области // Тез. докл. и сообщ. к 18 научн. конф. Ужгородск. гос. ун-та. Сер. биол. – Ужгород, 1964. – С. 5–7.
- Крочко Ю. И.* К вопросу о соотношении полов у некоторых видов рукокрылых Закарпатья // Флора и фауна Укр. Карпат : Тези доп. міжвуз. ювіл. конф. Ужгородск. ун-та. – Ужгород, 1965. – С. 88–90.
- Крочко Ю. І.* Матеріали про зимівлю великого підковоноса на території Закарпатської області // Тези доп. та повідомлення до XIX наук. конф. Ужгородск. ун-та (Сер. биол.). – Ужгород, 1965. – С. 72–74.
- Крочко Ю. И.* О размножении большой ночницы // Вопр. охр. природы Карпат. – Ужгород, 1969.
- Крочко Ю. І.* Про чисельність, користь і охорону кажанів // Про охорону природи Карпат. – Ужгород : Карпати, 1973. – С. 169–172.
- Крочко Ю. И.* О находке ночницы длинноухой (*Myotis bechsteini* Kuhl, 1818) в Закарпатской области // Вестн. зоологии. – 1975. – Том 9, № 6. – С. 81–82.
- Крочко Ю. И.* О некоторых видах рукокрылых Советских Карпат // Биол. аспекты охраны редких видов животных. – Москва, 1981. – С. 23–28.
- Крочко Ю. И.* Сезонные ритмы рукокрылых Карпатского заповедника // Сезон. ритмика природи горн. областей : Тез. докл. I Всесоюз. совещ. по горной эколи. – Л., 1982. – С. 172–173.
- Крочко Ю. И.* Рукокрылые лесных экосистем Украинских Карпат // Охрана лесных экосистем : Тез. докл. респуб. науч.-технич. конф. – Львов, 1986. – С. 177–179.
- Крочко Ю. И.* Рукокрылые Карпатского заповедника и актуальные проблемы их сохранения // Probl. изучения и охр. заповедн. экосистем : Тез. докл. научн.-практ. конф., посвящ. 20-летию Карпатского зап-ка. – Рахов, 1988. – С. 110–112.

- Крочко Ю. И.* Биология длинноухой ночницы (*Myotis bechsteini*) на западе УССР // Рукокрылые. Мат-лы V Всес. совещ. по рукокрылым. – Пенза : Пензенск. пед. ин-т, 1990. – С. 80–82.
- Крочко Ю. И.* Экологические аспекты зимней спячки рукокрылых Украинских Карпат // Фауна Східних Карпат: сучасний стан і охорона (Мат-ли міжнар. конф.). – Ужгород, 1993. – С. 81–83.
- Крочко Ю. И.* Біологія кажанка північного в Українських Карпатах // Тез. допов. 47-ї наук. конф. УжДУ. Сер. біол. – Ужгород, 1993. – С. 17.
- Крочко Ю. И.* Кажани України // Тези доповідей 48-ї наук. конф. УжДУ. Сер. біол. – Ужгород, 1994. – С. 27–28.
- Крочко Ю. И.* Кажани України та деякі аспекти їх охорони // Науковий вісник УжДУ. Сер. біол. – Ужгород, 1995. – Вип. 2. – С. 96–98.
- Labocha M., Pokynchereda V., Postawa T., Zagorodniuk I.* Results of summer investigations of bats in the Carpathian reserve // Bats of Carpathian region (Proc. Intern. Conf.). – Cracow, 1998. – (in press).
- Лихотон Р. И., Сологор Е. А.* Новые находки рукокрылых, занесенных в Красную книгу УССР // Вестн. зоологии. – 1991. – Том 25, № 1. – С. 87.
- Петрусенко А. А., Сологор Е. А.* К определению роли рукокрылых в экосистемах Среднего Приднепровья // Вестн. зоологии. – 1981. – Том 15, № 6. – С. 44–47.
- Покинъчереда В. Ф.* К охране убежища длиннокрыла обыкновенного // Научн. достиж. и разработки молод. ученых – народному хоз-ву : Тез. докл. V научн. конф. молод. учен. и спец. – Ужгород, 1990. – С. 172.
- Покинъчереда В. Ф.* Новые находки длиннокрыла обыкновенного в Восточных Карпатах // Вестн. зоологии. – 1991. – Том 25, № 3. – С. 59.
- Покинъчереда В. Ф.* Рідкісні види рукокрилих Карпатського біосферного заповідника // Екол. основи оптимізації режиму охорони і використання прир.-запов. фонду (Тез. доп. міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 25-річчю Карпатськ. біосферн. зап.-ка). – Рахів, 1993. – С. 198–199.
- Покинъчереда В. Ф.* Зимівля рукокрилих на території Кузійського масиву Карпатського біосферного заповідника // Наук. зап. держ. природозн. муз. НАН України. – Львів, 1997. – Том 13. – С. 124.
- Покинъчереда В.* Кажани Карпатського заповідника // Біорізноманіття Карпатського біосферного заповідника. – Київ : Інтерекосентр, 1997. – С. 271–272.
- Покинъчереда В. Ф.* Зимове населення кажанів підземних порожнин на території Карпатського біосферного заповідника // Міжнар. аспекти вивч. та охор. біорізноманіття Карпат: Мат-ли міжнар. наук.-практ. конф., присв. 550-річчю м. Рахова. – Рахів, 1997. – С. 148–153.
- Pokynchereda V.* The bats of the Carpathian biosphere reserve // Bats of Carpathian region (Proc. Intern. Conf.). – Krakow, 1998 (in press).
- Покинъчереда В., Журавель І., Постава Т., Лабоха М.* Нові знахідки кажанів, занесених до «Червоної книги України» // Вестн. зоологии. – 1996. – Том 30, № 6. – С. 69.
- Покинъчереда В. Ф., Загороднюк І. В., Постава Т., Лабоха М., Покинъчереда В. В.* Нічниця довговуха та кажан північний (Mammalia, Chiroptera) на заході України // Вестник зоологии. – 1999. – Том 33, № 6. – С. 115–120. (in press).
- Покинъчереда В. Ф., Покинъчереда В. В.* Видовий склад та чисельність рукокрилих на зимівлі в окремих підземних порожнинах Карпатського біосферного заповідника // Міжнародні аспекти вивчення та охорони біорізноманіття Карпат : Мат-ли міжнародної наук.-практ. конф., присвяч. 550-річчю м. Рахова, 25–27 вересня 1997 р. – Рахів, 1997. – С. 154–157.
- Полушина Н. А.* О картах распространения рукокрылых на западе Украины // Биол. аспекты охраны редких животных. – Москва, 1981.

- Полушина Н. А., Боровець Е. Я.* О зимовке рукокрылых в Страдчанской пещере // Изученность териофауны Украины: ее рац. использование и охрана: сб. научн. тр. – Киев : Наук. думка, 1988. – С. 46–48.
- Полушина Н. А., Боровець Е. Я.* Рукокрылые. Летучие мыши. Методические рекомендации по охране редких видов животных. – Львов : Львовск. совет УООР, 1986. – 9 с.
- Попов Б. М.* О сезонных миграциях летучих мышей // Природа. – Москва, 1941. – № 2. – С. 87–90.
- Рупрехт А. Л.* Сведения о находках серого ушана (*Plecotus austriacus*) в Закарпатской области Украины // Вестн. зоологии. – 1998. – Том 32, № 4. – С. 104–105.
- Ружиленко Н. С., Цвельх А. Н.* Находки редких видов рукокрылых в Каневском заповеднике // Вестн. зоологии. – 1992. – Том 26, № 1. – С. 57.
- Сологор Е. А.* Рукокрылые Среднего Приднепровья и их охрана // Биол. аспекты охраны редк. животных. – Москва, 1981. – С. 106–107.
- Стрелков П. П.* Материалы по зимовкам летучих мышей в Европейской части СССР // Тр. зоол. ин-та АН СССР. – Л., 1958. – Том 25. – С. 255–303.
- Strelkov P. P.* Migratory and stationary bats (Chiroptera) of the European part of the Soviet Union // Acta Zool. Cracow. – 1969. – Vol. 14 (16). – P. 393–439.
- Стрелков П. П.* Остроухие ночницы; распространение, географическая изменчивость, отличия от больших ночниц // Acta theriol. – 1972. – Vol. 17, Fasc. 28. – P. 355–379.
- Стрелков П. П.* Усатая ночница (*Myotis mystacinus*) и ночница Брандта (*Myotis brandti*) в СССР и взаимоотношения этих видов. Сообщ. 2 // Зоол. журн. – 1983. – Том 62, вып. 2. – С. 259–270.
- Стрелков П. П.* Бурый (*Plecotus auritus*) и серый (*Plecotus austriacus*) ушаны (Chiroptera, Vespertilionidae) в СССР. Сообщение 1 // Зоол. журн. – 1988. – Том 67, Вып. 1. – С. 90–101. + [Сообщение 2 // там само: Вып. 2. – С. 287–292].
- Стрелков П. П., Бунтова Е. Г.* Усатая ночница (*Myotis mystacinus*) и ночница Брандта (*Myotis brandti*) в СССР и взаимоотношения этих видов. Сообщение 1 // Зоол. журн. – 1982. – Том 61, вып. 8. – С. 1227–1241.
- Татаринов К. А.* Знахідка довговухої нічниці (*Myotis bechsteini*) на Львівщині // Наук. зап. Львівськ. прир. музею АН УРСР. – 1951. – том 1. – С. 198.
- Татаринов К. А.* Новые находки в СССР длинноухой ночницы (*Myotis bechsteini* Kuhl, 1818) // Зоол. журн. – 1953. – Том 32, № 6.
- Татаринов К. А.* Дополнительные сведения о рукокрылых Украины // Вестн. зоологии. – 1967. – Том 1, № 6. – С. 68–72.
- Татаринов К. А.* Распространение малого подковоноса (*Rhinolophus hipposideros* Bechstein) на западе УССР // Вестн. зоологии. – 1972. – Том 6, № 5. – С. 82–84.
- Татаринов К. А.* Рукокрылые Подолии и Прикарпатья. Показатели их численности и пути охраны // Мат-лы 1 всес. совещ. по рукокр. (Chiroptera). – Ленинград : ЗИН АН СССР, 1974. – С. 58–60.
- Татаринов К. А.* Рукокрылые Запады УССР, их охрана и причины изменения численности популяции // Биол. аспекты охр. редких видов. – Москва, 1981. – С. 109–110.
- Татаринов К. А.* Новое местонахождение рукокрылых в верховьях реки Прут // Рукокрылые (морфология, экология, эколокация, паразиты, охрана). – Киев : Наук. думка, 1988. – С. 96–99.
- Татаринов К. А., Крочко Ю. И.* Пути формирования фауны рукокрылых Украинских Карпат // Изученность териофауны Украины, ее рациональное использование и охрана. – Киев : Наук. думка, 1988. – С. 34–46.

Ткач В. В. Новые находки рукокрылых, занесенных в Красную книгу УССР // Вестн. зоологии. – 1987. – Том 20, № 5. – С. 86.

Ткач В. В., Лихотон Р. И., Сологор Е. А. Современное состояние изученности рукокрылых Волынской обл. Украины // Вестн. зоологии. – 1995. – Том 29, № 2-3. – С. 44–49.

Статті, що містять матеріали про кажанів

Абеленцев В. И. Полезные звери Черноморского заповедника и их охрана // Тез. докл. научн. конф., посвящ. 40-летия Черноморск. зап-ка АН УССР. – Киев, 1967. – С. 1–6.

Берестенников Д. С. Млекопитающие Черноморского заповедника // Вестн. зоологии. – 1977. – Том 11, № 2. – С. 12–17.

Довганич Я. Е. Млекопитающие // Фауна Карпатского заповедника (серия Флора и фауна заповков СССР). – Москва, 1988. – С. 36–43.

Дулицкий А. И., Товпинец Н. Н. Аннотированный список млекопитающих Крыма // Памяти профессора Александра Александровича Браунера (1857–1941). – Одесса : Музейный фонд им. А. А. Браунера; Астропринт, 1997. – С. 92–100.

Загороднюк І. Концепція “гарячих територій” і збереження біорозмаїття // Конвенція про біологічне розмаїття: громадська обізнаність і участь / Відп. ред. Т. В. Гардашук. – Київ : Тов-во «Зелена Україна»; Стило, 1997. – С. 59–68.

Загороднюк І. В. Вищі таксони ссавців у сучасній фауні України: склад, номенклатура та видове багатство // Доповіді НАН України. – 1998 а. – N 4. – С. 180–186.

Загороднюк І. В. Ключі до визначення вищих таксонів ссавців України і суміжних країн та принципи їх побудови // Вестн. зоологии. – 1998 б. – Том 32, № 1-2. – С. 126–150.

Загороднюк І. В. Політипні види: концепція та представленість у теріофауні Східної Європи // Доп. НАН України. – 1998 в. – N 7. – С. 171–178.

Загороднюк І. Таксономічна структура теріофауни степової зони України // Актуальні питання збереження та відновлення степових екосистем : Мат-ли міжнар. наук. конф. – Асканія-Нова, 1998 г. – С. 274–277.

Zagorodniuk I., Godovanets B., Pokynchereda V., Kyseliuk A. Taxonomic diversity of birds and mammals in the Carpathian Biosphere Reserve: a comparison of previous and new data // Methods of monitoring of nature in the Carpathian national parks and protected areas: Proceed. Intern. Conf. "ACANAP-1995". – Rakhiv : Carpathian biosphere reserve, 1995. – P. 119–130.

Загороднюк І., Покинъчереда В., Киселюк О. Рідкісні види ссавців Карпатського заповідника // Біорізноманіття Карпатського біосферного заповідника. – Київ : Інтереконцентр, 1997. – С. 293–298.

Загороднюк І., Покинъчереда В., Киселюк О., Довганич Я. Теріофауна Карпатського біосферного заповідника. – Київ: Ін-т зоол. НАНУ, 1997. – 60 с. (Додаток 5 до "Вестн. зоологии").

Загороднюк І. В., Хоменко В. Н. Фауна України у «Червоній книзі Української РСР» (1980). Біогеографічний аналіз // Ойкумена (Укр. екол. вісник). – 1995. – N 1-2. – С. 95–99.

Зубко Я. П. Фауна ссавців Нижнього Дніпра // Наук. зап. Харк. держ. пед. ін-ту. – Харків : Вид-во ХДПІ, 1940. – Том 4. – С. 49–87.

Киселюк А. И., Ткач В. В. Находки млекопитающих, занесенных в Красную книгу УССР, в Карпатском государственном природном национальном парке // Вестн. зоологии. – 1987. – N 1. – С. 83.

Кныш Н. П. Методические указания к изучению фауны позвоночных животных Сумской области. – Сумы, 1990. – 47 с.

Козлова А. З., Сологор Е. А. Зоогеографический анализ насекомоядных и рукокрылых Среднего Приднепровья // Тез. докл. VI Всес. зоогеогр. конф. – Кишинев : Штиинца, 1975. – С. 115.

- Крочко Ю. І.* Фауна хребетних тварин деяких печер та підземель Закарпатської області // Про охорону природи Карпат. – Ужгород : Карпати, 1973. – С. 172–175.
- Крочко Ю. І., Корчинський О. В., Варгович Р. С.* Антропогенні кісткові заховання хребетних тварин карстових печер Закарпаття // Фауна Східних Карпат : сучасний стан і охорона (Мат-ли міжнар. конф.). – Ужгород, 1993. – С. 84–85.
- Мерзлікін І. Р.* Теріофауна Вакалівського біостаніонару та його околиць // Вакалівщина: До 30-річчя біостаніонару Сумського педінституту : Зб. наук. праць. – Суми, 1998. – С. 135–148.
- Панченко С. Г.* Список позвоночних Ворошиловградської області (метод. для зоол. педінст.). – Ворошиловград, 1973. – С. 1–27.
- Полушина Н. А.* Теріокомплекси висотних поясів Українських Карпат // Екологія... млек-х горних областей. – Свердловск, 1977. – С. 48–50.
- Ружіленко Н. С.* Червонокнижні та регіонально рідкісні види ссавців Канівського природного заповідника // Роль охоронюваних природних територій у збереженні біорізноманіття: Мат-ли конф., присвяч. 75-річчю Канів. зап-ка (м. Канів, 6–8 вересня 1998 р.). – Канів, 1998. – С. 229–230.
- Селючина З. В.* Млекопитаєння // Позвоночні тварини Чорноморського біосферного заповідника (аннотированні списки видів). – Київ : Інст. зоол. НАН України, 1996. – С. 39–43. – (Прил. № 1 к журн. "Вестн. зоології").
- Татарінов К. А.* Відомості про фауну Волинського Полісся // Наук. зап. Кремен. пед. ін-ту. – Тернопіль, 1960. – Том 5. – С. 157–183.
- Татарінов К. А.* Нарис фауни ссавців деревних насаджень району міста Львова // Наук. зап. природнич. музею ін-ту агробіол. АН УРСР. – 1952. – Том 2.
- Татарінов К. А.* Фауна і господарське значення комах і рукокрилих СРСР // Тез. докл. I міжобластної конф. Черновицького ун-та. – 1952. – С. 34–42.
- Татарінов К. А.* Матеріали до екології деяких західноєвропейських млекопитаючих, розповсюджених на Україні // Наук. зап. Ужгород. ун-та. – 1956. – Том 21. – С. 67–80.
- Татарінов К. А.* Пещери Подолля, їх фауна і охорона // Охорона природи і заповідн. діло в СРСР – Москва : Изд-во АН СРСР. – 1962. – Вып 7. – С. 88–101.
- Татарінов К. А.* Плейстоценові млекопитаючі з Нежнекривчанської печери (Подолля) // Палеонтол. сб. – Львів, 1966. – № 2. – С. 30–37.
- Татарінов К. А.* Тваринний світ // Карпатський заповідник. – Ужгород : Карпати, 1982. – С. 66–94.
- Tkach V. V., Sharpilo L. D.* Nematodes of the genus *Molinostrongylus* (Nematoda, Molineidae) from Ukrainian bats. – Vestnik zoologii. – 1988. – N 4. – P. 3–8 (in Russian).
- Храчевіч В.* Нарис фауни Поділля. Ч. 1. Ссавці та птахи // Вінницька Філія Всенар. бібл. України при Всеукр. АН. – Вінниця, 1925. – 129 с. – (Кабінет виучування Поділля. Вип. 7).
- Чижмарь Ю. Ю., Довганіч Я. Е.* Карстові об'єкти Карпатського заповідника // Пробл. изученія і охорони заповідн. екосистем : Тез. докл. науч.-практ. конф., посвяч. 20-літтю Карпатського зап-ка. – Рахов, 1988. – С. 137–139.
- Шарлеман Э. В.* Млекопитаючі околиць г. Києва // Артоболовський В. М. (ред.). Мат-ли до знання фауни юго-західної Росії. – Київ : Орнітол. о-во ім. К. Ф. Кесслера, 1915. – Том 1. – С. 26–92.
- Шарлемань М.* Матеріали до фауни звірів та птахів Чернігівської області. – Київ : Вид-во Укр. Акад. наук, 1936. – С. 1–117.

Рукописи (дисертації та препринти)

- Абеленцев В. И.* Фауна, экология и хозяйственное значение рукокрылых Закарпатской области : Автореф. дис. ... канд. биол. наук. – Киев, 1949.
- Дзевєрін І. І.* Краніометрична мінливість і еволюція нічниць (Chiroptera, Vespertilionidae; Myotis) Палеарктики : Автореф. дис. ... канд. біол. наук. – Київ : Ін-т зоол. НАНУ, 1995. – 24 с.
- Дулицкий А. И.* Млекопитающие Крыма, их практическое значение и охрана : Автореф. дис. ... канд. биол. наук. – Евпатория, 1981. – 24 с.
- Жукова Н. Ф.* Функциональная морфология и эволюция пищеварительной системы рукокрылых : Автореф. дис.... канд. биол. наук. – Киев, 1993. – С. 1–26.
- Ковалева И. М.* Морфо-экологические особенности строения грудной клетки рукокрылых (Mammalia, Chiroptera) : Автореф. дис. ... канд. биол. наук. – Киев, 1988. – С. 1–26.
- Ковтун М. Ф.* Сравнительная морфология и эволюция органов локомоции рукокрылых: Дис.... докт. биол. наук. – Киев, 1980. – 382 с.
- Крочко Ю. И.* Морфологические и эколого-физиологические особенности популяций большой ночницы и обыкновенного длиннокрыла Закарпатской области : Дис. ... канд. биол. наук. – Киев, 1970. – 178 с.
- Крочко Ю. И.* Рукокрылые Украинских Карпат : Автореф. дис. ... докт. биол. наук. – Киев: Ин-т зоол. НАНУ, 1992. – 34 с.
- Крочко Ю. И.* Рукокрылые Украинских Карпат : Дис.... докт. биол. наук. – Киев, 1992. – 420 с.
- Курсков А. Н.* Рукокрылые (Chiroptera, Vespertilionidae) Белорусской ССР : Автореф. дис. ... канд. биол. наук. – Минск, 1967. – 20 с.
- Леденьов С. Ю.* Развитие и рост скелета конечностей рыжей вечерницы (*N. noctula*) в пренатальном онтогенезе : Автореф. дис. ... канд. биол. наук. – Киев, 1990. – С. 1–26.
- Лихотоп Р. И.* Эмбриональное развитие черепа рыжей вечерницы (*N. noctula*): Дис.... канд. биол. наук. – Киев, 1989. – Т. 1, 2. – 367 с.
- Лихотоп Р. И., Ткач В. В., Барвинский Н. И.* Рукокрылые г. Киева и Киевской области // Матлы по экол. и фаунистике некот. представителей рукокрылых. – Киев, 1990. – С. 10–27. – (Препринт / АН УССР; Ин-т зоол.: N 90.4).
- Михалевич О. А., Писарева Л. М., Розора Ж. В.* Каталог коллекций зоомузея Киевского госуниверситета. Вып. 1. Млекопитающие. – Киев, 1994. – 31 с. – (Ин-т зоол. АН Укр. Препринт).
- Омельковец Я. А.* Сравнительный анализ центральных отделов центральных анализаторов насекомоядных и рукокрылых : Автореф. дис. ... канд. биол. наук. – Киев, 1993. – С. 1–26.
- Татаринов К. А.* Звери западных областей УССР : Автореф. дис. ... канд. биол. наук. – Львов, 1953. – 16 с.
- Татаринов К. А.* Фауна неогеновых и антропогеновых позвоночных Подолии и Прикарпатья, ее история и современное состояние : Автореф. дис. ... канд. биол. наук. – Киев., 1970. – С. 1–56.
- Сологор Е. А.* Эколого-физиологические особенности рукокрылых Среднего Приднестровья : Автореф. дис. ... канд. биол. наук. – Киев, 1973. – С. 1–26.
- Турачин И. И.* Млекопитающие Советских Карпат, их хозяйственное и зоопаразитологическое значение : Дис. ... докт. биол. наук. – Ужгород, 1971.

Публікації щодо хіроптерофауни суміжних регіонів

- Аверин Ю. В., Лозан М. Н.* Материалы о распространении и биологии некоторых новых и малоизвестных для Молдавии видов зверей // Изв. Молд. Фил. АН СССР. – Кишинев, 1961. – № 3 (81). – С. 3–12.
- Аверин Ю. В., Лозан М. Н.* Рукокрылые Молдавии // Вопр. экол. и практ. знач. птиц и млек-х Молдавии. – Кишинев, 1965. – С. 25–32.
- Андреев С. П., Васильев А. Г.* Летучие мыши (Chiroptera, Mammalia) комплекса искусственных подземелий с. Бычок // Памяти проф. А. А. Браунера (1857–1941). – Одесса : Астропринт, 1997. – С. 100–103.
- Borissenko A. V., Kruskop S. V.* Notes on bat hibernation sites from Central Russia // Вестн. зоологии. – 1996. – Том 30, N 6. – №. 52.
- Васильев А. Г.* Первая находка колонии большого подковоноса *Rhinolophus ferrumequinum* в Молдове // Вестн. зоологии. – 1997. – Том 31, N 4. – С. 28.
- Васильев А. Г., Андреев С. П.* О находках альбиноса и меланистов в популяции позднего кожана (*Eptesicus serotinus*) (Chiroptera; Mammalia) из Молдовы // Вестн. зоологии. – 1997. – Том 31, N 4. – С. 84.
- Власов А. А.* О расширении ареала позднего кожана на юго-западе Центрального Черноземья // Вестн. зоологии. – 1995. – N 1. – С. 84–85.
- Woloszyn B. W.* Dekady spisy nietoperzy w Polsce: wprowadzenie // Zimowe spisy nietoperzy w Polsce: 1988 – 1992. Wyniki i ocena skutecnosci (red. B.W. Woloszyn). Publikacje Centrum Informacji Chiropterologicznej ISEZ PAN w Krakowie. – 1994. – S. 17–28.
- Woloszyn B. W., Labocha M., Galosz W., Postawa T.* Stan zbadania chiropterofauny Bieszczadow – w Polskiej czesci Miedzynarodowego rezerwatu biosfery "Karpaty Wschodnie" // Actualne problemy ochrony nietoperzy w Polsce. – Krakow : Centr. Inform. Chiropt., 1996. – P. 157–180. – (Mater. IX Ogolnopolsk. Konf. Chiropter. Krakow 1995).
- Gaisler J.* A quantitative study of some populations of bats in Czechoslovakia (Mammalia: Chiroptera) // Acta Sc. Nat., Brno. – 1975. – Vol. 9, № 5. – p. 1–44.
- Harmata W.* Wyniki obraczkowania nietoperzy w Polsce w latach 1975–1994 // Actualne problemy ochrony nietoperzy w Polsce. – Krakow: Centr. Inform. Chiropt., 1996. – P. 25–40. – (Mater. IX Ogolnopolsk. Konf. Chiropter. Krakow 1995).
- Horacek I., Hanak V., Zima J., Cerveny J.* K netopyri faune Slovenska. 1. – Letni nalezky 1979–1992 // Netopiere. – Bystrica : Skup. Ochr. Nietoperov, 1995. – Tom I. – P. 39–54.
- Danko S.* Neobycajne vysokyy vek u nietopiera brviteho (*Myotis emarginatus*) a nietopiera ostroucheho (*Myotis blythii*) // Netopiere. – Bystrica : Skup. Ochr. Nietoperov, 1995. – 1. – P. 99–101.
- Дорошенко А. В.* Местообитания и численность летучих мышей Молдавии (*) // Экология птиц и млек-х Молдавии. – Кишинев, 1975. – С. 82–95.
- Дуварова А. С.* О зимовках рукокрылых в Краснодарском крае // Рукокрылые (Chiroptera). – Москва : Наука, 1980. – С. 70–71.
- Зенина И. М.* Млекопитающие // Позвоночные животные Припятского заповедника. Аннотированный список видов. – Минск : Ураджай, 1995. – С. 35–39.
- Ильин В. Ю.* Естественные враги рукокрылых Пензенской области // Рукокрылые. – Киев : Наук. думка, 1988. – С. 152–156.
- Ильин В. Ю.* Дополнительные данные по естественным врагам рукокрылых Среднего Поволжья // Рукокрылые. Мат-лы 5 Всесоюз. совещ. по рукокрылым. – Пенза, 1990. – С. 85–86.
- Казakov Б. А., Ярмыш Н. Н.* О фауне рукокрылых Предкавказья (*) // Мат-лы 1-го Всесоюз. совещ. по рукокрылым (Chiroptera). – Ленинград : ЗИН АН СССР, 1974. – С. 69–72.

- Kokurewicz T.* The decrease in abundance of the Lesser horseshoe bat *Rhinolophus hipposideros* Bechstein, 1800 (Chiroptera: Rhinolophidae) in winter quarters in Poland // *Myotis*. – 1990. – Vol. 28. – P. 109–118.
- Крусков С. В.* Положение *Myotis nattereri* (Chiroptera, Vestertilionidae) в структуре сообществ рукокрылых и новая находка вида в Центральной России // *Вестн. зоологии*. – 1996. – Том 30, N 3. – С. 72–73.
- Курсков А. Н.* Материалы к изучению летучих мышей Беловежской пуши. – Труды гос. зап.-охот. хоз-ва «Беловежская пуша». – 1958 а. – Вып. 1. – С. 120–138.
- Курсков А. Н.* Фауна рукокрылых западных областей Белоруссии и их роль в борьбе с вредителями сельского хозяйства // Тез. докл. 1-й зоол. конф. БССР. – Минск, 1958 б. – С. 131–132.
- Курсков А. Н.* О зимовке летучих мышей в Беловежской пуше // Тез. докл. 1-й зоол. конф. БССР. – Минск, 1958 в. – С. 133–134.
- Курской А. Н.* Папярэднія рэзультаты кальцавання кажаноу у Беларусі // *Весці АН БССР. Сер. біял. навук*. – 1959. – № 1. – С. 118–120.
- Курской А. Н.* Да распаўсюджання і экалогіі рукакрылых фауны Беларускай ССР // *Весці АН БССР. Сер. біял. навук*. – 1960. – № 2. – С. 80–87.
- Курской А. Н.* Матэрыялы да экалогіі кажаноу Беларусі // *Весці АН БССР. Сер. біял. навук*, 1961 а. – № 2. – С. 100–105.
- Курсков А. Н.* Материалы к изучению летучих мышей Белоруссии // Тез. докл. 1-го Всесоюзн. совещ. по млекопитающим. – Минск, 1961 б. – Т. 2. – С. 48–49.
- Курсков А. Н.* Особенности современного распространения рукокрылых в Белорусской ССР // *Актуальные вопросы зоогеографии*. – Кишинев : Штиинца, 1975. – С. 137–138.
- Лозан М. Н.* Фоновые виды млекопитающих берегов среднего течения реки Днестр // *Изв. АН Молд. ССР (сер. биол. и хим. наук)*. – 1965. – Вып 5. – С. 83–88. – (рус., рез. молд.).
- Лозан М. Н.* Млекопитающие долины Днестра от с. Наславча до г. Дубоссары // *Охрана природы Молдавии*. – Кишинев : изд-во "Карта Молдавия", 1966. – Вып 4. – С. 116–122.
- Лозан М. Н.* Обитатели искусственных пещер [Молдавии?] // *Природа*. – 1964. – № 10. – С. 117–119.
- Лозан М. Н., Скворцов В. Г.* О зимовках летучих мышей в Молдавии // *Зоол. журн*. – 1965. – Том 44, вып 6. – С. 941–943.
- Obuch J.* Nove poznatku o vyskyte netopierov v jaskynnych tanatocenezach // *Netopiere*. – Bystrica : Skup. Ochr. Nietoperov, 1995. – 1. – P. 29–38.
- Огнев С. И.* Млекопитающие (обзор наиболее интересных форм) // *Огнев С. И., Воробьев К. А.* Фауна наземных позвоночных Воронежской губернии. – Москва : Новая деревня, 1923. – С. 93–173.
- Пулкотыцкий Е. Б., Шкляров Л. П.* Питание и хозяйственное значение рыжей вечерницы в Припятском заповеднике // *Животн. мир Белорус. Полесья, охрана и рац. использ.* (Тез. докл. обл. научн. конф.). – Гомель, 1988. – Ч. 1.
- Скворцов В. Г., Дорошенко-Кучук А. В.* Распределение и численность летучих мышей в Молдавии // *Мат-лы 1 Всес. совещ. по рукокр. (Chiroptera)*. – Ленинград : ЗИН АН СССР, 1974. – С. 67–69.
- Стрелков П. П.* Опыт кольцевания рукокрылых в зимних убежищах // *Стрелков П. П., Кузякин А. П.* Материалы Первого Всесоюзного совещания по рукокрылым (Chiroptera). – Ленинград : ЗИН АН СССР, 1974. – С. 21–30.
- Feldmann R.* Bestandsentwicklung und heutiges Areal der Kleinen Hufeisennase (*Rhinolophus hipposideros*) im Mittleren Europa // *Sauget. Mitt.* – 1967. – Bd. 15. – S. 43–49.
- Cerveny J., Burger P.* Bechstein's bat, *Myotis bechsteini* (Kuhl, 1818), in the Sumava region // *European Bat Research 1987*. – Praha : Charles Univ. Press., 1989. – P. 591–598.

Ярмыш Н. Н., Казаков Б. А., Сони́на И. Ю., Усвайская А. С. Новые находки рукокрылых на Северном Кавказе // Рукокрылые (Chiroptera). – Москва : Наука, 1980. – С. 70–71.

Зведення загального плану

Абеленцев В. И., Підоплічко І. Г., Попов Б. М. Фауна України. Том 1. Ссавці. Вип. 1. Загальна характеристика ссавців. Комахоїдні, кажани. – Київ : Наук. думка, 1956. – 448 с.

Айрапетьянц Э. Ш., Константинов А. И. Экология в природе. – 2-е изд. – Ленинград : Наука, 1974: –504 с.

Andera M., Horáček I. Poznáváme naše savce. – Praha : Mladá fronta, 1982. – 256 s.

Atlas of Polish mammals maps (eds.: Pucek Z., Raczynski J.). – Warszawa : PWN, 1983. – Vol. 1 (text). – 188 p.; Vol. 2 (maps). – 90 p.

Vlašín V., Vlašínova H. Klíč k urcování savců. – Brno : KDPM, 1986. – 88 s.

Wilson D. E., Reeder D.-A. M. (Eds.). Mammal species of the world. A taxonomic and geographic references. – 2nd edition. – Washington, London : Smithsonian Institution Press, 1993. – 1206 p.

Woloszyn B.W. (red.). Zimowe spisy nietoperzy w Polsce: 1988 – 1992. Wyniki i ocena skuteczności. – Publikacje Centrum Informacji Chiropterologicznej ISEZ PAN w Krakowie. – 1994. – 230 s.

Woloszyn B.W. (red.). Aktualne problemy ochrony nietoperzy w Polsce. – Materiały z IX Ogólnopolskiej Konferencji Chiropterologicznej. Publikacje Centrum Informacji Chiropterologicznej ISEZ PAN w Krakowie. – 1996. – 248 s.

Гвоздецкий Н. Н. Карст. – Москва : Мысль, 1981. – 214 с.

Гвоздецкий Н. А., Голубчиков Ю. Н. Горы. – М. : Мысль, 1987. – 400 с.

Ellerman J. R., Morrison-Scott T. C. S. Checklist of Palaearctic and Indian Mammals 1758 to 1946. Tonbridge : Tonbridge Printers Ltd., 1951. – P. 1–810.

Zawadzki A. Säugetiere. Mammalia. Ssace / Fauna der galizisch bukowinischen Wirbeltiere. – Stuttgart : Schweizerbarts Verlag., 1840. – P. 13–35.

IUCN Red List Categories prepared by IUCN Species Survival Commission. – Gland : The World Conservation Union, 1994. – P. 1–21.

Кэрролл Р. Классификация позвоночных (Приложение) / Палеонтология и эволюция позвоночных (перевод с англ.). – Москва : Мир, 1993. – Том 3. – С. 169–233.

Кесслер К. Ф. Животные млекопитающие // Тр. Комисіі... для описанія губерній Киевского учебного округа – Киевской, Волынской, Подольской, Полтавской, Черниговской. – Киев, 1851. – 88 с. – (Ест. ист. губерній Киевск. уч. окр.; Т. 1. Зоология. Часть систематическая).

Kryštufek B. Sesalci Slovenji. – Ljubljana : Prirodoslovni muzej Slovenije, 1991. – 297 s.

Крыжановский В. И., Емельянов И. Г. Класс млекопитающие // Природа Украинской ССР. Животный мир / Под ред. В. А. Топачевского. – Киев : Наук. думка, 1985. – С. 197–234.

Материалы 1-го Всесоюзного совещания по рукокрылым (Chiroptera). – Ленинград, 1974.

Mehely L. Monographia chiropteorum Hungariae. – Budapest: Nationaimuseum, 1900. – 372 p.

Павлинов И. Я., Яхонтов Е. Л. Клади́стические идеи в филогенетике млекопитающих // Филогенетика млекопитающих. – Москва : Изд-во Моск. ун-та, 1992. – С. 5–43. – (Сб. Тр. Зоол. муз. МГУ. Том 29).

Kowalski K., Ruprecht A.L. Rząd: Nietoperze – Chiroptera // Pucek Z. (ed.). Klucz do oznaczania ssaków Polski. – Warszawa : Panstw. Wyd. Nauk., 1984. – 85–138.

Concept national pour la protection et l'étude des chauves-souris / Publ. spec. du Phinolophe, N 1. – Mus. Hist. Nat. Geneve. – 1991. – 102 p.

Corbet G. B. The mammals of the Palaearctic region: a taxonomic review. – London; Ithaca : Cornell Univ. Press., 1978. – 314 p.

- IUCN Red List Categories prepared by IUCN Species Survival Commission. – Gland : The World Conservation Union, 1994. – 21 p.*
- Корнєєв О. П.* Визначник звірів УРСР. – Київ : Рад. школа, 1952. – С. 1–216.
- Корнєєв О. П.* Визначник звірів УРСР. – Вид. друге. – Київ : Рад. школа, 1965. – С. 1–236.
- Корнєєв О. П., Бабенко Л. О., Дятлова Т. І. та ін.* Практикум із зоології хордових. – Київ : Вид-во Київ. ун-ту, 1967. – 224 с.
- Курсков А. Н.* Рукокрылые Белоруссии. – Минск : Наука и техника, 1981. – 135 с.
- Крыжановский В. И., Емельянов И. Г.* Класс млекопитающие // Природа Украинской ССР. Животный мир / Под ред. В. А. Топачевского. – Киев : Наук. думка, 1985. – С. 197–234.
- Кузнецов Б. А.* Определитель позвоночных животных фауны СССР. – Москва : Просвещение, 1974. – Часть 3. – 208 с.
- Linnaeus C.* Systema naturae. Regnum animaliae. – London, 1956 (1758). – 823 p.
- McKenna M. C., Bell S. K.* Classification of mammals above species level. – New York: Columbia Univ. Press, 1997. – P. I–XII + 1–547+.
- Международный Кодекс Зоологической Номенклатуры.* 3-е изд. – Л. : Наука, 1988. – 205 с.
- Мигулін О. О.* Визначник звірів України. – Харків : Держ. Вид-во України, 1929. – 96 с.
- Мигулін О. О.* Звірі УРСР (матеріали до фауни). – Київ : Вид-во АН УРСР, 1938. – 426 с.
- Uhrin M. (red.).* Nietopere 1: Zbornik Skupiny pre ochranu netopierov SZOPK. – 1995. – 122 s.
- Nordmann A.* Observations sur la Faune Pontique. Mammalia // Voyage dans la Russie meridionale et la Crimée. – Paris : E. Bourdin et Cet., 1840. – 3. – P. 1–65.
- Ознев С.И.* Звери Восточной Европы и Северной Азии: Насекомоядные и летучие мыши. Том 1. – Москва; Ленинград : Главнаука, 1928. – 631 с.
- Олигер И. М.* Краткий определитель позвоночных животных средней полосы Европейской части СССР: Пособие для учителей / 3-е изд. – Москва : Просвещение, 1971. – 144 с.
- Остерман А. И.* Объяснительный каталог Зоологического сельскохозяйственного и Кустарного Музея Бессарабского губернского земства. – Кишинев, 1912.
- Павлинов И. Я., Россолимо О. Л.* Систематика млекопитающих СССР. – Москва : Изд-во Моск. ун-та, 1987. – 285 с. – (Сб. Тр. Зоол. музея МГУ, Том 25).
- Pallas P. S.* Zoographia Rosso-Asiatica. – Petropoli: Acad. Sci., 1811. – Tom 1. – 568 p.
- Підоплічко І. Г.* Загальна характеристика класу ссавців (Mammalia). – Київ : Вид-во АН УРСР, 1956. – С. 7–69 с. – (Фауна України; Том 1. Вип. 1).
- Попов В. А.* Млекопитающие Волжско-Камского края (Насекомоядные, рукокрылые, грызуны). – Казань, 1960. – 468 с.
- Pucek Z. (red.).* Klucz do oznaczania ssakow Polski. – Warszawa : Panstw. Wydawn. Nauk., 1984. – 388 p.
- Red data book of European vertebrates (final draft for review: November 28, 1997).* – Strasbourg, 1997. – 154 p.
- Реймерс Н. Ф., Яблоков А. В.* Словарь терминов и понятий, связанных с охраной живой природы. – Москва: Наука, 1982. – 144 с.
- Резник П. А.* Определитель позвоночных Ставропольского края. – Ставрополь: Кн. изд-во, 1962. – 74 с.
- Рукокрылые (морфология, экология, эколокация, паразиты, охрана).* – Киев : Наук. думка, 1988.
- Рукокрылые.* Материалы VI совещания по рукокрылым стран СНГ. – Худжант, 1995.
- Сокур І. Т.* Ссавці фауни України та їх господарське значення. – Київ : Рад. шк., 1960. – С. 1–211.
- Сокур І. Т.* Історичні зміни та використання фауни ссавців України. – Київ : Вид-во АН УРСР, 1961. – 84 с.

- Сокур І. Т.* Звірі Радянських Карпат та їх господарське значення. – Київ : Вид-во АН УРСР, 1952. – 68 с.
- Стойко С., Гадач Е., Шимон Т., Михалик С.* Заповідні екосистеми Карпат. – Львів : Світ, 1991. – 248 с.
- Стойко С. М., Мілкіна Л. І., Тасенкевич Л. О. та ін.* Природа Карпатського національного парку. – Київ : Наук. думка. – 1993. – 215 с.
- Татарінов К. А.* Звірі західних областей України. Екологія, значення, охорона. – Київ : Вид-во АН УРСР, 1956. – 188 с.
- Татарінов К. А.* Фауна хребетних заходу України. – Львів : Вища шк. при Львів. ун-ті, 1973. – 257 с.
- Темботов А. К.* Определитель млекопитающих Северного Кавказа. – Нальчик, 1965. – 88 с.
- Темботов А. К.* География млекоов Северн Карказа. – Нальчик : Изд-во Эльбрус, 1972. – С. 1–245.
- Флеров К. К.* О фауне млекопитающих Карадага (Крым) // Ежегодник зоол. музея АН СССР. – 1929. – Том **30**, вып. 2. – С. 371–404.
- Hopacki J. H., Kinnman K. E., Koepl J. W. (eds.).* Mammals species of the World. – Lawrence : Allen Press and Assoc. Coll., 1982. – 694 p.
- Цвельх О. М.* Шкільний визначник хребетних тварин. – Київ : Рад. шк., 1983. – 256 с.
- Szalay F. S., Novacek M. J., McKenna M. (eds.).* Mammals Phylogeny. – New York : Springer, 1993. Vol. 2: Placentals. – 321 p.
- Шарлемань М.* Звірі України. Короткий poradnik до визначання, збирання і спостерігання ссавців (Mammalia) України. – Київ : Всеукр. кооп. вид. союз (Вукоопспілка), 1920. – 83 с.
- Шнаревич И. Д.* Млекопитающие Советской Буковины // Животный мир Советской Буковины. – Черновцы, 1959. – С. 5–65.